

## MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNING IJTIMOIIY ODOBINI SHAKLLANTIRISH YUZASIDAN XORIJIY TAJRIBALAR TAHLILI

*Mamirova Maxzunaxon Azamjon qizi*  
Andijon davlat pedagogika instituti  
Ta'lim tarbiya nazariyasi va metodikasi  
(maktabgacha ta'lim) yo'nalishi magistranti

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy odobini shakllantirish bo'yicha xorijiy tajribalar tahlil qilinadi. Tadqiqotda turli mamlakatlarning yondashuvlari, jumladan, Finlandiya, Yaponiya, AQSh va Germaniyada qo'llanilayotgan samarali pedagogik amaliyotlar ko'rib chiqiladi. Tabiiy o'yinlar, muloqot va hamkorlikka asoslangan metodlar, shuningdek, oilaviy hamkorlikka yo'naltirilgan dasturlar alohida tahlil qilinadi. Ushbu tadqiqot natijalari maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirish uchun foydali yo'nalishlarni belgilashda amaliy yordam beradi. Mazkur maqola maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy odobini shakllantirishda xorijiy tajribalardan foydalanish imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan bo'lib, bu borada milliy ta'lim tizimimiz uchun qimmatli tavsiyalarni taklif etadi.

**Kalit so'zlar:** Finlandiya, Yaponiya, AQSH, Germaniya, O'zbekiston, Abu Nasr Farobiy, ta'lim, qaror, jamiyat, ta'lim-tarbiya, maktabgacha ta'lim, ijtimoiy odob, odob-axloq, ijtimoiy-emotsional, jamoaviy faoliyat, oila, Pedagoglar, shaxsiy qiziqishlar, atrof-muhit, ekologik madaniyat, individual, guruh madaniyati, muloqot, muammo, islohot, intellektual salohiyatli, xorijiy tajribalar.

O'zbekiston ta'lim sohasini isloh qilishda jadallik bilan odimlab bormoqda. Chunki bugungi kunda amalga oshirilayotgan keng ko'lamli islohotlarning maqsadi O'zbekistonning istiqboldagi taraqqiyotini ta'minlaydigan barkamol avlodni voyaga yetkazishdir. Bu borada sharq mutafakkiri Abu Nasr Farobiy "Ta'lim-tarbiyaning asosiy vazifasi mavjud jamiyat uchun yetuk insonni tarbiyalash hisoblanadi"-degan edi. Darhaqiqat, ta'lim-tarbiya sohasida amalga oshirilayotgan islohotlarning bosh mezoni jismonan va ma'nan sog'lom, intellektual salohiyatli avlodni tarbiyalashga qaratilgan. Mana shu ta'lim-tarbiya tizimining boshlang'ich bo'g'ini maktabgacha ta'lim va tarbiya hisoblandi. So'nggi yillarda O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tizimini isloh qilish va rivojlantirishga qaratilgan qonunlar, qarorlar qabul qilinib, amaliyotga joriy etilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019 yil 8 maydagi «O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi PQ 4312-sonli Qarori misolida ko'rsak, mazkur konsepsiya maktabgacha ta'lim tizimini yanada takomillashtirish, bolalarning sifatli maktabgacha ta'limdan teng foydalanishini ta'minlash, maktabgacha ta'lim xizmatlarini rivojlantirish, bir so'z bilan aytganda, maktabgacha ta'lim tizimini rivojlantirishning maqsadli vazifalarini qamrab olgan bo'lib, jarayonning ustuvorliklari va bosqichlarini belgilab beradi. Shuningdek maktabgacha ta'lim-tarbiya tizimini yanada rivojlantirishda xorij tajribalarini o'rganish,

ularning yutuqlarini tahlil qilish hamda milliy tarbiyadan voz kechmagan holda rivojlangan davlatlarning ilg'or tajribalarini amaliyotga joriy etish talab etiladi. Shunga muvofiq bir nechta xorijiy rivojlangan davlatlarning ilg'or tajribalari tahlil qilindi.

Ijtimoiy odob maktabgacha yoshdagi bolalarning kelajakdagi shaxsiy va ijtimoiy muvaffaqiyati uchun asosiy omillardan biri hisoblanadi. Shu bois, ushbu yosh davrida bolalarning muloqot qilish, boshqalar bilan hamkorlikda ishlash va atrof-muhitga hurmat ko'rsatish kabi odob-axloq qoidalarini shakllantirish muhim ahamiyatga ega.

Xorijiy tajribalar shuni ko'rsatadiki, har bir mamlakat o'zining madaniy, ijtimoiy va pedagogik an'analariga asoslangan holda turli yondashuvlarni ishlab chiqqan. Finlandiyada bolalarni ochiq havoda o'yin orqali o'qitish, Yaponiyada jamoaviy faoliyat va intizomga e'tibor qaratish, AQShda ijtimoiy-emotsional ta'limga yo'naltirilgan dasturlar, Germaniyada esa oila va ta'lim muassasasi o'rtasidagi yaqin hamkorlik kabi yondashuvlar muvaffaqiyatli natijalar bermoqda.

Finlandiyada maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy odobini shakllantirishga katta e'tibor qaratiladi. Bu jarayonda quyidagi asosiy yondashuvlar qo'llaniladi:

- Bolalar o'yinlari orqali tarbiya: Finlandiyada maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarning ijtimoiy odobini shakllantirishda asosan o'yin faoliyatiga e'tibor qaratiladi. Jamoaviy o'yinlar bolalarni muloqot qilishga, o'zaro yordam berishga va bir-birini hurmat qilishga o'rgatadi.

- Individual yondashuv: Har bir bola bilan alohida ishlash orqali ularning shaxsiy qiziqishlari va ehtiyojlari hisobga olinadi.

- Tabiat bilan uyg'unlik: Tabiat qo'ynida o'tkaziladigan darslar orqali bolalarda atrof-muhitga hurmat va ekologik madaniyat shakllantiriladi.

Yaponiyada maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy odobini shakllantirishga alohida e'tibor qaratiladi. Bu jarayonda quyidagi asosiy yondashuvlar qo'llaniladi:

- Guruh madaniyati: Yaponiyada bolalarga kichik yoshdan boshlab guruhda ishlash ko'nikmasi o'rgatiladi. Bu ularni o'z manfaatlarini jamoadan ustun qo'ymaslikka, boshqalarning fikriga quloq solishga o'rgatadi.

- Adabiy ertaklar va hikoyalar: Yapon pedagogikasi ijtimoiy qadriyatlarni bolalarga adabiy ertaklar va hikoyalar orqali yetkazishga katta ahamiyat beradi. O'qilgan hikoya yuzasidan muhokamalar tashkil etiladi.

- Odobi yuksak pedagoglar: Pedagoglar bolalarga o'rnak sifatida xizmat qiladi. Ularning muomala madaniyati bolalar uchun namuna bo'ladi.

AQSH maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy odobini shakllantirishga noodatiy e'tibor qaratiladi. Bu jarayonda quyidagi asosiy yondashuvlar qo'llaniladi:

- Ijtimoiy-emotsional ta'lim (Social-Emotional Learning): Maktabgacha yoshdagi bolalar uchun maxsus SEL dasturlari ishlab chiqilgan. Ushbu dasturlar o'z his-tuyg'ularini anglash va boshqalar bilan hamjihat bo'lish ko'nikmalarini rivojlantirishga qaratilgan.

➤ Muloqot va muammolarni hal qilish: Bolalar o'rtasida yuzaga keladigan mojarolarni pedagoglar bilan birgalikda tahlil qilish orqali muammolarni hal qilish ko'nikmalari shakllantiriladi.

➤ Tengdoshlardan o'rganish: Guruh ichida faol muloqotni rag'batlantiruvchi usullar qo'llanadi.

Germaniya maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy odobini shakllantirishga ko'plab zaruriy ko'nikmalarni kiritgan. Bu jarayonda quyidagi asosiy yondashuvlar qo'llaniladi:

➤ Erkin o'yin maydonlari: Bolalar erkin faoliyat ko'rsatadigan maxsus maydonlarda muloqot qilish va hamkorlikda ishlash imkoniyatiga ega.

➤ Qoidalarga asoslangan tarbiya: Germaniyada bolalarga maktabgacha yoshdan boshlab muayyan qoidalarga rioya qilish o'rgatiladi. Bu tartibni saqlash, navbat kutish va boshqa ijtimoiy odob qoidalarini o'zlashtirishga yordam beradi.

➤ Jamoaviy loyiha ishlari: Guruh bo'lib kichik loyihalarni amalga oshirish orqali bolalarda jamoaviylik hissi rivojlantiriladi.

### **Xulosa:**

Xulosa o'rnida shuni aytish joizki, xorijiy tajribalar maktabgacha yoshdagi bolalarning ijtimoiy odobini shakllantirishda xilma-xil va innovatsion yondashuvlarni qo'llash mumkinligini ko'rsatadi. Finlandiyada ochiq havoda o'yin orqali o'qitish, Yaponiyada jamoaviy intizomni shakllantirish, AQShda esa ijtimoiy-emotsional ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan dasturlar alohida o'rinni egallaydi. Germaniyada oila va ta'lim muassasalari o'rtasidagi yaqin hamkorlik muvaffaqiyatli natijalarga erishishga xizmat qilmoqda. Milliy ta'lim tizimida ushbu tajribalardan foydalanish bolalarning ijtimoiy rivojlanishi uchun muhim bo'lib, ularning kelajakdagi shaxsiy va ijtimoiy muvaffaqiyatiga asos bo'lishi mumkin. Shu sababli, xorijiy tajribalardan moslashuvchan foydalanish va mahalliy sharoitlarga mos yondashuvlarni ishlab chiqish zarur.

### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. <https://cyberleninka.ru/article/n/maktabgacha-yoshdagi-bolalarning-ijtimoiy-xususiyatlarini-shakllantirishda-tarbiyaning-o-rni?ysclid=m60zue2ti1480943785>
2. [MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARIDA BOLALARNI TARBIYALASHDA XORIJIY TAJRIBALARNING O'ZIGA XOS JIHATLARI – Abdulla Qodiriy nomidagi Jizzax davlat pedagogika universiteti](#)
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining «O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim tizimini 2030 yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida»gi PQ-4312-sonli Qarori. 2019 yil 8 may. <https://lex.uz>.
4. Fazilova D.X. Xorijiy tajribalardan foydalanish va innovatsion texnologiyalar modulidan o'quv-uslubiy majmua. jizzax, 2021, 47-48-betlar.
5. Niyozov G., Ahmedov Q., Tojiboev Q. Sharq allomalari va ma'rifatparvar adiblarning barkamol avlod tarbiyasiga oid ma'naviy – ahloqiy qarashlari. T.: "O'zbekiston", 2010, 17-bet.